

ЛЕКЦИЯ 10

ЕЗИК АСЕМБЛЕР

- **Общи принципи на езика**
- **Структура на оператор**
- **Символични имена**
- **Запис на константи**
- **Изрази**
- **Асемблерски директиви**
- **Макроапарат**
- **Условна трансляция**

МАШИНЕН ЕЗИК

- ① **МИ** се кодират с **поредачи от 0 и 1**, които се разделят на **КОП** и **адресни полета**.
- ② **Макар**, че машинните езици са различни, **разнообразието не е чак толкова голямо**.
- ③ **Числовите КОП са безлични** и се помнят трудно, **макар** че операциите са подобни.
- ④ **Числовите адреси също са безлични** и лесно се объркват един с друг.
- ⑤ **Кодирането на данните е непривично**.
- ⑥ **Корекциите в програмата допълнително вгорчават живота, защото ИЗИСКВАТ промяна на адресните полета на МИ**.

АВТОМАТИЗАЦИЯ

Най-простият начин за автоматизиране на програмирането е **замяната на безличните числови елементи с мнемонични буквени:**

🕯 **КОП ↔ фиксирани «говорещи» съкращения.**

🕯 **Адреси ↔ измислени «говорещи» имена.**

Втората стъпка е превод на числовите данни от привичната 10-ична ПБС в непривичната 2-ична ПБС и непривичния формат на ПЗ.

През **1950** г. в Кембридж **Морис Уилкс** за **първи** път при програмиране на **EDSAC** използва такъв нов език: **Автокод (Асемблер).**

АСЕМБЛЕР И МЕ

МАШИНЕН ЕЗИК

- 😊 разбираем за **ЦП**.
- 😊 програмата е **готова за изпълнение**.
- 😞 програмата се **пише трудно и бавно**.
- 😞 **четенето** е трудно.
- 😞 промяна е **сложна** и **грешките** се укриват.
- 😊 изисква **познания за особеностите на ЦП**.

АСЕМБЛЕР

- 😊 разбираем за **хората**.
- 😊 програмата се **пише по-леко и по-бързо**.
- 😊 програмата се **чете и разбира лесно**.
- 😊 промяната е **лека и без някои грешки**.
- 😞 изисква **програма и време за превод**.
- 😊 изисква **познания за особеностите на МЕ**.

ЕЗИК АСЕМБЛЕР

Обвързаността на езика Асемблер със съответния МЕ означава, че всеки ЦП има свой собствен език Асемблер.

Често за един и същи ЦП се предоставят и няколко езика със съответните транслятори.

Превеждащата програма от езика Асемблер по традиция не се нарича транслятор от езика Асемблер, а също Асемблер.

Всички езици от тип Асемблер си приличат по своите общи черти, което дава възможност те да бъдат изучавани заедно.

ОБЩИ ПРИНЦИПИ

Всеки **оператор** се пише **на отделен ред**.

Операторите имат **еднаква структура**.

Един оператор на езика поражда **една МИ**.

В езика има и **оператори за генериране на данни** и **за разпределяне на ОП**.

Механизмите за именоване на адресите и **за използване на тези символични имена** са **еднакви при всички езици** от тип Асемблер.

Транслаторите от Асемблер имат **еднакви входни данни** и **еднакви изходни резултати**.

АСЕМБЛЕР И ЕПВР

АСЕМБЛЕР

- 😊 достъпен е **целият МЕ**.
- 😊 използват се **всички** видове **данни** на ЦП.
- 😊 **пълен контрол** над изпълнението (**бързо**).
- 😞 **бавно писане**.
- 😞 **пълният контрол** над КС е **опасен**.
- 😞 необходими са **познания за КС**.

ЕПВР

- 😊 **бързо и леко писане**.
- 😊 **по-понятен** за хората.
- 😊 осигурява някои **АСД**.
- 😊 **привични термини**.
- 😊 **не са необходими познания** за КС.
- 😞 може да се използва **само част от МЕ**.
- 😞 **липсва контрол** над изпълнението.

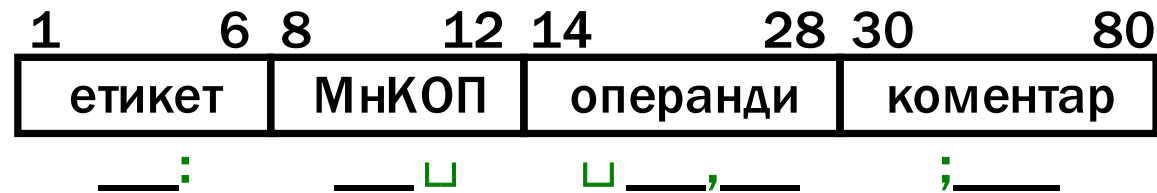
ОПЕРАТОРИ

Всеки **оператор** на езика Асемблер се състои **от следните четири части**:

- ➊ поле за **етикет**;
- ➋ поле за **мнемоничен код** на операция;
- ➌ поле за **операнди**;
- ➍ поле за **коментар**.

Разпределението на полетата в реда може да бъде **фиксирано** (**от** позиция **до** позиция) или **свободно** (всяко поле започва или завършва с характерен **специален знак**).

СТРУКТУРА НА РЕД

Полето за **коментар** е на разположение на програмиста и **не е част от програмата**.

В **поле**то за **МнКОП** може да бъде записано:

☝ **име на МИ** и операторът ще породи тази МИ;

☝ **име на асемблерска директива**.

В **поле**то за **операнди** се записват **изрази**.

Техният брой **зависи от МнКОП** и **при МИ е равен на броя на техните адресни полета**.

АДРЕСАЦИЯ

Съществен елемент при формиране на адресното поле на МИ от съответния операнд на Асемблер **е посочването на желаня вид адресиране.**

Използват се **две системи:**

 различни МнКОП (по-стара):

A рег, **по база**; **BAL** рег, **памет по база**;

AR рег, **рег**; **BALR** рег, **косвена регистрова.**

 специален знак преди или след операнда:

#... – непосредствен операнд, **@...** – косвена,

(...)+ – автоувеличение, **-(...)** – автонамаление,

...(рег), [...+рег] – по база или с индексирание.

«МЕЧЕШКИ» УСЛУГИ

Често «за улеснение» на програмистите адресацията се определя **от транслятора**:

- 🕯️ инструкциите за **преход** използват **относителна** адресация, а **останалите** – **абсолютна** и това не се посочва явно.
- 🕯️ не се отбелязва явно дали адресацията е **къса или пълна** (абсолютна, относителна).

Втората услуга води до **проблеми**, поради което **днес с дописване на знак към MnКОП** се разрешава **уточнение** къса или пълна.

РАЗМЕР НА ДАННИТЕ

Съвременните ЦП реализират еднакви операции над думи с различна дължина.

За посочване на размера на данните към обичайния **МнКОП** се дописва буква:

IBM360: **A** – 32 бита, **AH** – 16 бита.
PDP-11: **ADD** – 16 бита, **ADDB** – 8 бита.
M68000: **ADD (ADD.W)** – 16 бита, **ADD.L** – 32 бита, **ADD.B** – 8 бита.

Размерът може да бъде посочен и неявно чрез използвания **акумулатор**:

M6809: **ADD A** ... – 8 бита, **ADD D** ... – 16 бита.
I80x86: **ADD AL**,... – 8 бита, **ADD AX**,... – 16 бита.

СИМВОЛИЧНИ ИМЕНА

Адресното поле на МИ посочва **адрес от ОП**.

За да се облекчи програмирането **адресите от ОП**, които представляват **интерес**, се отбелязват чрез **символични имена**.

Имената се избират от програмиста и са **еквивалентни на** отбелязания адрес от ОП.

Всички езици Асемблер осигуряват **еднакви механизми за дефиниране и използване** на избраните символичните имена.

Езиците Асемблер се различават само по броя на знаковете в имената (6, 8, 32).

ДЕФИНИРАНЕ НА ИМЕ

При превода всеки оператор ще бъде трансформиран в МИ или други данни, разположени някъде в ОП (напр. от адрес α).

Символично име, еквивалентно на този начален адрес α , се дефинира като се запише в полето за етикет на този оператор.

В етикетните полета на МИ е достатъчно да има символично име само когато към тези МИ ще се осъществява преход.

Всички асемблерски директиви за данни в ОП би трябвало да имат символично име в своето етикетно поле (за достъп до ОП).

ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИМЕ

Символичните имена се **използват в полето за операнди.**

В него **те представят адреса от ОП, на който съответстват.**

Символичните **имена се заместват с техните еквивалентни числови адреси.**

След замяната операндното поле определя съдържанието на дадена клетка с данни в ОП или съответстващото адресно поле на МИ, като се отчита и посочената адресация.

ЗАБЕЛЕЖКИ

- ① За «улеснение» на програмирането в някои езици **символичните имена имат и други характеристики** освен числовата си стойност: **размер на данни, област от ОП.**
- ② Регистрите на ЦП не са част от ОП, но **също имат (числови) адреси (номера).**
- ③ **Посочването на регистър става чрез:**
 - ☞ **специално собствено име:** **AX, AH, AL, BP, DX** (I80x86), **A, B, X, Y** (M6809) и др.
 - ☞ **число**, евентуално предшествано от буква: **0, 1, 15** (IBM–360), **A0, A15, D2** (M68000) и др.

КОНСТАНТИ

Част от данните, с които оперира една програма (непосредствен операнд на МИ, клетка в ОП и др.), **са константи**.

Естествено е константите да се пишат в привичната за хората **10-ична ПБС**.

Но тази БС е **неудобна при МИ за логически операции**, където **2-ичният запис е по-ясен**.

Основата на БС се посочва по два начина:

 чрез **представка (префикс)**: % – 2, @ – 8, \$ – 16
[& – 10]: (**\$C = @14 = %1100 = &12**);

 чрез **наставка (суфикс)**: **B** – 2, **O** – 8, **H** – 16:
(**12 = 1100B = 140 = OCH**, вместо **CH – име**).

ИЗРАЗИ

За да се намали броят на символичните имена и на възможностите за допускане на грешка в полето за операнди се записват изрази, състоящи се от константи и символични имена, свързани със знаци за операции (+, -, *, /) и кръгли скоби. Изразите се изчисляват по време на превод за да се попълни съответното АП на МИ. $A+1$ е символичното име на клетката след A . $A+1$ в ЕПВР изисква прочетената от ОП стойност на променлива да се увеличи с 1.

АСЕМБЛЕРСКИ ДИРЕКТИВИ

За правилното изпълнение на една програма **в ОП** трябва да бъдат разположени **МИ**, които ще изпълни **ЦП**, **и данните**, които програмата ще използва наготово при изпълнението си. При изпълнението са необходими и **работни полета** в ОП **за запис на междинни резултати**. Често **транслаторът** от Асемблер **има нужда** и **от допълнителни указания** за своята работа. **Тези цели** се реализират **чрез асемблерските директиви**, наричани още и **псевдооперации**.

ОСНОВНИ ДИРЕКТИВИ

- ① **ORG** <израз> – начало в ОП (**ORiGin**).
- ② **END** [<израз>] – край на програмата.
- ③ **OPT** – управление на транслятора (**OPTion**).
- ④ **FC** [**DC**] – генерира данни в ОП (**Form** [**Define**] **Constants**).
- ⑤ **RM** <брой> – запазва памет (работно поле) за данни (**Reserve Memory**).
- ⑥ **ASSUME** – посочва очаквана стойност на регистри на ЦП (**допускам, че**).
- ⑦ **TITLE, PAGE** – украса на листинга.

ГЕНЕРИРАНЕ НА ДАННИ

ЦП разпознават и обработват **данни**, които се **различават по тип и дължина**.

Директива **FC (DC)** облекчава **попълването на клетки в ОП с начални данни**.

За отразяване на многообразието във вида на желаните данни се използват **две схеми**:

 една директива и посочване на вида за всеки операнд: DC F'1',H'1' – 32 и 16 бита.

 различни директиви за всеки вид данни: FCB 1,2 – по 8 бита, FCW 1,2 – по 16 бита, FCC /текст/ – знакови низове.

ПОВТОРИТЕЛИ

Видът на генерираните данни определя характеристиката за дължина (ако има такава) на символичното име в етикетното поле.

Транслаторът е длъжен да осигури **правилно разполагане** на данните **в ОП**, когато ЦП има **изисквания към техните начални адреси**.

При попълване на **последователни клетки с еднакви данни** е по-удобно пред операнда да се записва **повторител**:

🕯 **IBM-360: DC 3F'5' – 3** 32-битови **петици**;

🕯 **IBOx86: DB 10 DUP(2) – 10** байта **двойки**.

СПЕЦИАЛНИ ИМЕНА

Повторител 0 принудително **изравнява** адреса без да генерира данни (**DC 0H**).

За същата цел може да има и **отделна директива**, например **.EVEN** в PDP-11.

Използването на **константи при ЦП** без адресация **непосредствен операнд** е **затруднено**: с **FC** генерираме **константа с име** и след това **в МИ използваме това име**.

Някои езици допускат **специални имена**, които задължават **транслатора сам** да им **определи място в ОП**: **АН 5,=H'15'** (IBM 360).

РАБОТНИ ПОЛЕТА

Използването на **повторител и специален операнд (?)** във **FC** решава проблема за **запазване на ОП** за бъдещо използване:

DV 20 DUP(?) – **20 байта** с неясно съдържание.

По-честата практика е **отделни директиви** за всеки вид данни и посочване на брой:

RMB 20 – запазва **20 байта** ОП;

RMW 10 – запазва **10 двойки байта** ОП;

RMD 5 – запазва **5 четворки байтове** ОП.

Символичното име в етикетното поле на **FC** и **RM** се свързва с адреса на първия байт.

ДИРЕКТИВА EQU

Механизмът за дефиниране на символични имена има **съществен недостатък**: чрез него могат да бъдат **именовани само адресите** от ОП, които са **част от** написаната **програма**.

За да се осигури възможност за **именоване** и **на външни** за програмата **адреси** има **специална (допълнителна) директива**: име **EQU** израз [коментар]

Тази директива **дава възможност чрез име** **да се обозначават** не само адресите от ОП, но и **всяка желана** при писането **константа**:

```
БР EQU 5 ◀┘ БУФ RMB БР ◀┘ LDA БУФ+БР-1
```

РАБОТА С ДЪЛГИ ТЕКСТОВЕ

Компютърните програми, независимо от езика за програмиране, всъщност са частен случай на обикновените **текстове**.

Естествена реакция при писане на твърде дълъг текст и при ограничения във времето за писане, е да се използват съкращения.

Характерно за текстове със съкращения е:

- 😊 **по-бързо писане** (**не** се изписва **всичко**);
- 😊 **по-леко възприемане** (**по-малки** по обем);
- 😞 **съвсем непонятни** за този, който **не познава** смисъла на **използваните съкращения**.

РЕШЕНИЕ НА ПРОБЛЕМА

Непонятен текст, съдържащ съкращения, **би станал** напълно **разбираем**, стига към него да бъде добавен **списък на съкращенията**.

Чрез добавения **списък** всяко **съкращение** може да се замени с **нормален текст**.

Замяната може да бъде реализирана, както **оперативно (on-line)** по време на писане, така **и след края** на писането (**off-line**).

След като **програмите са специфичен текст** естествено е **програмистите първи** да се сетят за **програмното решение** на въпроса.

МАКРОАПАРАТ

Под **макроапарат** се разбират **правилата**, които **определят** как ще става **дефинирането** и **използването на съкращения** в текста.

Определянето на съкращение се нарича **макродефиниция**, **използването** му – **макроизвикване**, а **замеждащият** го **пълен текст** е известен като **макроразширение**.

Макрогенерация е **процесът** на **замяна** на **съкратен запис** от текст **без съкращения**.

Макроасемблер е асемблер с макроапарат.

МАКРОАСЕМБЛЕР

Чрез директива **MACRO** с име в етикетното поле се отбелязва **началото на дефиницията**, а чрез **MEND (ENDM)** – нейният край.

В операндното поле на **MACRO** може да бъдат посочвани и **имена на формални параметри**.

За **използване** на дефинирано съкращение **в полето за МнКОП** се записва неговото **име**, а **в полето за операнди** – текстови низове, които са неговите **фактически параметри**.

ЕПВР **рядко** имат макроапарат. Изключение са езици като **PL/1**, **Си**, **Си++**, **ВБ** и др.

БИБЛИОТЕКИ

Твърде **досадно е** към всеки текст **да бъде добавян** и **списък** с всички съкращения.

По-изгодна стратегия при програмирането е **често използваните** макродефиниции се изнесат **вън от текста** на програмата и **за да могат да бъдат използвани многократно.**

Такова обособяване на макродефинициите е известно като **библиотека с дефиниции.**

При наличие на съкращение, без **дефиниция**, **макроапаратът** трябва да осигури **търсене на дефиниция** в посочената му **библиотека.**

УСЛОВНА ТРАНСЛАЦИЯ

Апаратът за **условна трансляция** предвижда **при определени условия част от написаното да бъде третирано като коментар.**

Началото на такъв участък **се отбелязва с директива IFxx <израз>**, а **краят** – с **ENDC.**

Когато **изчислената по време на превод стойност** на <израз> **отговаря** на условието **xx** **редовете до ENDC се превеждат.** В **противен случай** те **се игнорират като коментар.**

Условията (xx) биха могли да бъдат **EQ (=0), NE (≠0), GT (>0), GE (≥0), LT (<0) и LE (≤0).**

**БЛАГОДАРЯ ВИ
ЗА ВНИМАНИЕТО!**

**БЪДЕТЕ С МЕН И В
СЛЕДВАЩАТА ЛЕКЦИЯ,
КОЯТО ЩЕ НИ ОТВЕДЕ
В НЕВЕРОЯТНИЯ СВЯТ НА
ТРАНСЛАТОРА
ОТ АСЕМБЛЕР**